

ششمین آزمون مفاهیم قرآنی
سوره مبارکه مزمل

به مناسبت ماه مبارک رمضان

۱۴۳۶ قمری - ۱۳۹۴ خورشیدی - ۲۰۱۵ میلادی

Afghan Canadian
ISLAMIC COMMUNITY

جامعه اسلامی افغان های کانادا

22 Hobson Avenue, Toronto ON M4A 1Y2 | Off: 416.757.2553 | Info Line: 416.757.6088
info@AfghanCanada.com | AfghanCanada.com | facebook.com/afghancanadians

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خداوند بهشت بخواهید و هرگاه به آیات دوزخ رسیدید، به خداوند پناه ببرید. و در روایتی دیگر فرمود: ترتیل آن است که قرآن با صوتی زیبا خوانده شود.^(۱)

□ به گفته مرحوم طیب در تفسیر اطیب البیان، مراد از «قول ثقیل» اعلام خلافت و امامت حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام است که بر آن حضرت سخت بود و مراد از آن قرآن نیست، زیرا می‌فرماید: قرآن بخوان تا در آینده قول ثقیل را دریافت کنی. پس قرآن قبل از قول ثقیل بوده است.

□ قرآن، کلامی سنگین است به گونه‌ای که اگر بر کوه نازل شود، آن را قطعه قطعه می‌کند. ﴿لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾^(۲) دریافت وحی و پیاده کردن قرآن در جامعه نیز کاری بس سنگین است. ﴿أَنَا سَنَلِقُ عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾^(۳) با این که حضرت موسی علیه السلام مدت چهل شبانه روز برای مناجات با خداوند در کوه طور به سر برد، ولی خداوند، تنها از شب‌های آن نام برد: ﴿ثَلَاثِينَ لَيْلَةً﴾^(۳) شاید به خاطر آن که شب، با مناجات تناسب بیشتری دارد.

پیام‌ها:

- ۱- رهبر جامعه اسلامی باید از استراحت خود بکاهد. ﴿يَا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ قُمْ اللَّيْلُ﴾
- ۲- شب، بهترین زمان برای عبادت است. ﴿قُمْ اللَّيْلُ﴾
- ۳- نماز شب مورد تأکید الهی واقع شده است. ﴿قُمْ اللَّيْلُ﴾
- ۴- عبادت شبانه بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله واجب بوده است. ﴿قُمْ اللَّيْلُ﴾ (چنانکه در جایی دیگر می‌فرماید: ﴿فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ﴾^(۴))
- ۵- برای پذیرش مسئولیت‌های سنگین، آمادگی روحی لازم است. ﴿يَا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ قُمْ اللَّيْلُ... أَنَا سَنَلِقُ عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾
- ۶- رهبران دینی، هم باید شبها برای عبادت خداوند قیام کنند: ﴿قُمْ اللَّيْلُ...﴾ و هم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خداوند بخشنده مهربان

﴿۱﴾ يَا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ ﴿۲﴾ قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿۳﴾ بَصِّفْهُ أَوْ أَنْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿۴﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴿۵﴾ إِنَّا سَنَلِقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا

ای جامه به خود پیچیده. شب را جز اندکی، به پا خیز. نصف آن، یا اندکی از آن کم کن یا بر آن بیفزای و قرآن را با تأتی و شمرده بخوان. همانا ما سخنی سنگین و گرانبایه بر تو القا خواهیم کرد.

نکته‌ها:

- «مُزْمَلُ» به معنای پیچیدن جامه و پارچه به دور خویشتن است. بعضی مراد از آن را جامه نبوت دانسته و بعضی گفته‌اند: مراد آن است که رسالت با گوشه‌گیری و عزلت و انزوا سازگار نیست. بعضی گفته‌اند: مراد آن است که رسالت با استراحت سازگار نیست و باید قیام کنی.
- «ترتیل» به معنای آهسته و درست و بدون شتاب خواندن قرآن است.
- حضرت علی علیه السلام فرمود: کلمات قرآن را به طور کامل آشکار کن و آن را مثل شعر نخوان و جداجدا و پراکنده نکن. با تلاوت آن دل‌های خود را به فزع وادارید و هدفتان رسیدن به آخر سوره نباشد.^(۱)
- امام صادق علیه السلام فرمود: ترتیل آن است که در تلاوت قرآن هرگاه به آیات بهشت رسیدید از

۱. تفسیر نورالثقلین. ۲. حشر، ۲۱. ۳. اعراف، ۱۴۲.

۴. اسراء، ۸۲.

۱. کافی، ج ۲ ص ۶۱۴.

نکته‌ها:

- مراد از «ناشئة اللیل» «برخاستن از خواب» است، چنانکه در روایتی از امام باقر و امام صادق علیهما السلام می‌خوانیم: مراد از «ناشئة اللیل» قیام برای نماز شب است.^(۱)
- «وطأ» به معنای زیر پا گذاشتن و قدم نهادن بر چیزی است و در آیه به معنای قدم گذاشتن در راه عبادت است. امام صادق علیه السلام در تفسیر «اشدّ وطأ» فرمود: منظور برخاستن از رختخواب است در حالی که جز خداوند را اراده نکرده باشد.^(۲)
- «تبتّل» به معنای بریدن از هوای نفس و توجه کردن به خداوند است.
- امام باقر علیه السلام فرمودند: مراد از «تبتّل» بالا بردن دست‌ها در هنگام تکبیر نماز است، و امام صادق علیه السلام فرمود: «تبتّل»، حالت خضوع و خشوع به هنگام دعا در درگاه الهی است.^(۳)

نماز شب در روایات

- پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: بهترین شما کسی است که کلامش نیکو باشد، گرسنگان را سیر کند و به هنگامی که مردم در خوابند، نماز شب بخواند.^(۴)
- آن حضرت سه بار به علی بن ابیطالب فرمود: بر تو باد به نماز شب. «علیک بصلاة اللیل، علیک بصلاة اللیل، علیک بصلاة اللیل»^(۵)
- امام صادق علیه السلام فرمود: شرافت مؤمن به نماز شب است و در روایتی دیگر فرمود: زینت و افتخار مؤمن به خواندن نماز شب است.^(۶)
- شخصی به حضرت علی علیه السلام گفت: من از توفیق خواندن نماز شب محروم شده‌ام! امام علیه السلام فرمود: «فَیَدَّتْكَ ذُنُوبُكَ» گناهانت تو را بازداشته است.^(۷)
- خداوند به حضرت موسی علیه السلام خطاب کرد: ای موسی، دروغ می‌گویدی کسی که خیال می‌کند مرا دوست دارد ولی هنگامی که شب فرا رسد، به جای گفتگو با من، به خواب می‌رود.^(۸)

روزها برای بیدار کردن مردم. «قم فانذر»^(۱)

- ۷- مقدار شب زنده داری محدودیتی ندارد. (یک دوم، یک سوم یا دو سوم شب) (برای انجام امور عبادی، مردم را در تنگنا قرار ندهیم، برای همه مردم و همه زمانها نمی‌توان یک نسخه نوشت و یک نوع دارو تجویز کرد.) «نصفه او انقصه... او زد علیه»
- ۸- برای آن که عبادت با نشاط همراه باشد، باید بخشی از شب را استراحت کرد. «نصفه او انقص منه قليلاً اوزد علیه»
- ۹- خواندن نماز و قرائت قرآن در شب بهترین وسیله برای ایجاد آمادگی روحی و کسب انرژی است. «قم اللیل الاً قليلاً... و رتل القرآن ترتیلاً»
- ۱۰- تلاوت قرآن آدابی دارد و ترتیل، اولین ادب آن است. «و رتل القرآن ترتیلاً»
- ۱۱- تلاوت هر بخش از قرآن، مقدمه‌ای برای بخش دیگر می‌شود. «و رتل القرآن... سنلق علیک قولاً ثقیلاً»
- ۱۲- در مدیریت، همیشه شرایط را یکسان نپندارید، رهبر باید از ابتدا کارهای سنگین را پیش بینی کند. «سنلق علیک قولاً ثقیلاً»

﴿ ٦ ﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلاً ﴿ ٧ ﴾ إِنَّ لَكَ فِي

النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلاً ﴿ ٨ ﴾ وَأَذْكَرَ أَسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلاً

﴿ ٩ ﴾ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا

همانا برخاستن در شب (برای عبادت) پایدارتر پابرجاتر و گفتار آن استوارتر است. همانا تو در روز حرکت و تلاشی طولانی داری (و کمتر به عبادت می‌رسی) و نام پروردگارت را یاد کن و تنها به سوی او منقطع شو. او که پروردگار مشرق و مغرب است، معبودی جز او نیست، پس او را وکیل خود ساز.

۱. تفسیر مجمع البیان. ۲. کافی، ج ۳، ص ۴۴۶. ۳. تفسیر نورالتقلین.

۴. بحارالانوار، ج ۸۷، ص ۱۴۲. ۵. وسائل الشیعه، ج ۵، ص ۲۶۸.

۶. بحارالانوار، ج ۸۷، ص ۱۴۰. ۷. بحارالانوار، ج ۸۰، ص ۱۲۸.

۸. اعلام الدین دیلمی، ص ۲۶۳.

پیامبر خدا ﷺ فرمود: دو رکعت نماز در دل شب، از دنیا و آنچه در آن است نزد من محبوب‌تر است.^(۱)

در روایات از نماز شب به عنوان عامل زیاد شدن رزق، ادای دین، رفع هم و غم و جلای چشم یاد شده است.^(۲)

براساس روایات، نماز شب، سبب بخشش گناهان روز می‌شود.^(۳)

همچنین، نماز شب، سبب سلامتی بدن و دریافت رحمت الهی شمرده شده است.^(۴)

خداوند در قرآن پاداش بعضی از اعمال را بیان فرموده است ولی در مورد نماز شب می‌فرماید: هیچ کس نمی‌داند که خداوند چه چیزی برای او ذخیره کرده است: «فلا تعلم نفس ما اخفی لهم...»^(۵)

پیام‌ها:

- ۱- در عبادت، عنصر زمان مؤثر است. «ناشئة الليل»
- ۲- بعضی از فیوضات و برکات، از شب نشأت و ریشه می‌گیرد. «ناشئة الليل»
- ۳- تاریکی شب، زمینه بهتری برای عبادت بی‌ریا و همراه با خضوع و خشوع فراهم می‌کند. «ناشئة الليل»
- ۴- عبادت شبانه تأثیر ماندگارتری در روح دارد. «اشد وطأ»
- ۵- نماز شب، عامل ثبات قدم و تقویت عقیده مؤمن می‌شود. «اشد وطأ واقوم قیلاً»
- ۶- حتی پیامبر، به یاد خدا و نیایش با او محتاج است. «اذکر اسم ربک و تبتل الیه»
- ۷- موفقیت در روز، نیازمند کسب قوت در نیایش‌های شبانه است. «قم الليل... ان لك في النهار سبحاً طويلاً»
- ۸- ربوبیت خداوند اقتضا دارد که همواره به یاد او باشیم. «واذکر اسم ربک»

۹- در دستیابی به کمالات، بالاترین درجه را مد نظر قرار دهید. «تبتل الیه تبتیلاً»
۱۰- عبادت شبانه و ذکر روزانه، مقدمه‌ای برای انقطاع کامل به سوی خداوند است. «تبتل الیه تبتیلاً»

۱۱- ربوبیت خداوند نسبت به مشرق و مغرب، دلیل یکتایی او و لزوم توکل بر او است. «رب المشرق والمغرب لا اله الا هو فاتخذہ وکیلاً»

﴿ ۱۰ ﴾ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَأَهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿ ۱۱ ﴾ وَ
ذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهْلُهمْ قَلِيلًا ﴿ ۱۲ ﴾ إِنَّ لَدَيْنَا
أَنْكَالًا وَجَحِيمًا ﴿ ۱۳ ﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿ ۱۴ ﴾ يَوْمَ
تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا

و بر آنچه می‌گویند صبر کن و به گونه‌ای نیکو از آنان کناره بگیر. و مرا با تکذیب کنندگان توانگر و خوشگذران واگذار و آنان را اندکی مهلت ده. همانا نزد ما است غل‌ها و آتش برافروخته. و غذایی گلوگیر و عذابی دردناک. در روزی که زمین و کوهها به لرزه درآیند و کوهها به صورت پشته‌هایی از شن روان گردند.

نکته‌ها:

- «هجر» و «هجران» به معنای جدا شدن از دیگری و آن کناره‌گیری است. خواه جدا شدن با بدن باشد یا با قلب.
- «نعمت» با کسر نون، به معنای چیزی است که خداوند به انسان داده و «نعمت» با فتح نون، به معنای کامیابی و عیش و عشرت است.
- «آنکال» جمع «نکل» به معنای ناتوانی است و نکول کردن یعنی عاجز شدن از پرداخت دین و انجام کار. به غل و زنجیری که انسان را از حرکت عاجز می‌کند، آنکال گفته می‌شود.
- در روایات آمده است که درد دندان، حضرت علی علیه السلام را بی طاقت کرد، حضرت فرمود:

۱. علل الشرایع، ص ۳۶۳. ۲. سفینة البحار، ج ۲، ص ۴۶.

۳. فروع کافی، ج ۳، ص ۳۶۶. ۴. بحار ج ۸۴، ص ۱۴۴.

۵. سجده، ۱۷.

خدایا این همه درد برای یک قطعه استخوان است پس عذاب آخرت چه خواهد بود؟ سپس این آیات را تلاوت فرمود: ^(۱) «إِنَّ لَدُنَا انْكَالاً وَجَحِماً وَطَعَاماً ذَا غِصَّةٍ وَعَذَاباً أَلِيماً» □ «کَئِيبٌ» به معنای تل شن و «مَهِيلٌ» به معنای شن روان است.

□ اعراض و کناره‌گیری از مخالفان، به معنای متارکه دائمی و دست برداشتن از هدف نیست، بلکه نوعی تاکتیک موقت در مراحل تبلیغ است. چنانکه در سوره نساء می‌خوانیم: «فَاعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ» ^(۲)

□ تهدید در این آیه، ممکن است ناظر به شکست مشرکان در نبرد با مؤمنان باشد و یا عذاب الهی در آخرت. «ذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ»

پیام‌ها:

- ۱- یاد خدا، بریدن از دیگران و توکل بر خدا، زمینه صبر در برابر ناملازمات است. «وَادْكُرْ... وَتَبَتَّلْ... فَاتَّخِذْهُ وَكَيْلًا وَاصْبِرْ»
- ۲- صبر و سعه صدر، از شرائط مهم رهبری است. «وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ»
- ۳- رهبر باید انتظار هر نوع زخم زبان و اتهامات ناروا را داشته باشد. «وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ»
- ۴- گاهی لازم است که رهبر جامعه اسلامی افراد یا گروه‌هایی را بایکوت کند و از آنها کناره بگیرد. «وَاهْجُرْهُمْ...»
- ۵- ابتدا باید صبر کرد و سپس کناره‌گیری نمود. صبر، مقدم بر هجر است. «وَاصْبِرْ... وَاهْجُرْ»
- ۶- کسی که خداوند را به عنوان وکیل خود برگزید، به راحتی می‌تواند از دیگران کناره‌گیری کند. «فَاتَّخِذْهُ وَكَيْلًا... وَاهْجُرْهُمْ...»
- ۷- کنار زدن مخالفان، باید به شکلی زیبا و در شأن رهبر جامعه اسلامی باشد. «هَجْرًا جَمِيلًا»

- ۸- کسی که خدا را وکیل گرفت، هرزه‌گویان را به خدا واگذار می‌کند. «فَاتَّخِذْهُ وَكَيْلًا... وَاهْجُرْهُمْ وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ»
- ۹- خداوند، پیامبرش را در برابر یاوه‌گویی‌های دشمنان دل‌داری می‌دهد. «ذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ»
- ۱۰- آنچه انسان را به صبر وامی‌دارد و او را دلگرم می‌کند، حمایت بی دریغ الهی است. «وَاصْبِرْ... ذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ»
- ۱۱- معمولاً تکذیب‌کنندگان، از طبقه مرفه و خوشگذران بوده‌اند. «وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ»
- ۱۲- اگر شما قادر به مقابله با صاحبان ثروت و قدرت نبودید، نگران نباشید، زیرا خداوند قادر به مقابله با آنان است. «ذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ»
- ۱۳- مهلت دادن به مخالفان، سنت الهی است. «مَهْلَهُمْ»
- ۱۴- دوره تکذیب حق و خوشگذرانی، مدت زیادی طول نمی‌کشد و فرصت آنان در دنیا اندک است. «مَهْلَهُمْ قَلِيلًا»
- ۱۵- اگر خداوند به کافران خوشگذران مهلت می‌دهد، نشانه رضایت او نیست بلکه مهلتی است تا قیامت فرا رسد. «مَهْلَهُمْ... إِنَّ لَدُنَا انْكَالاً وَجَحِماً»
- ۱۶- کافران به کامیابی‌های زودگذر مغرور نشوند زیرا که غل و زنجیر و آتش برافروخته و غذایی گلوگیر در پی دارد. «أُولِي النَّعْمَةِ... انْكَالاً وَجَحِماً... ذَا غِصَّةٍ»
- ۱۷- تبدیل رفاه دنیا به عذابی دردناک، برای قدرتی که کوه را به شن تبدیل می‌کند، کاری آسان است. «أُولِي النَّعْمَةِ... طَعَاماً ذَا غِصَّةٍ... كَانَتْ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا»
- ۱۸- تبدیل کوهها به شن‌های روان، بیانگر عظمت لرزش زمین و زلزله قیامت است. «تَرْجِفُ الْأَرْضَ وَالْجِبَالَ وَكَانَتْ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا»

﴿ ۱۵ ﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ

فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿ ۱۶ ﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلاً

همانا ما رسولی را که گواه بر شماست، به سوی شما فرستادیم، همان گونه که به سوی فرعون رسولی فرستادیم. اما فرعون، آن رسول را نافرمانی کرد و ما او را به کیفری وخیم گرفتیم.

نکته‌ها:

□ «وَبیل» به معنای وخیم و سنگین است.

□ شهادت و گواهی، به معنای آن است که انسان با حواس خود چیزی را بشنود و یا ببیند، بنا بر آیات قرآن کریم و روایات، پیامبر اکرم و اولیای معصوم علیهم‌السلام بر تمام اعمال ما شاهدند.

□ تکرار کلمه «رسول» در این آیات، بیانگر این نکته است که مخالفت با انبیا به خاطر مقام رسالت آنهاست، همان گونه که تکرار کلمه «فرعون»، تأکید بر آن است که در برابر قهر خداوند، بزرگ‌ترین قدرت نیز توان دفاع و مقابله را ندارد.

□ در قرآن در دو آیه دیگر نیز از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به عنوان شاهد نام برده شده است. (۱)

□ همه پیامبران به سوی قومشان مبعوث شده‌اند، جز حضرت موسی که در همان آغاز، مأمور شد به دربار فرعون رود و او را دعوت کند. آری در جامعه‌ای که تحت حکومت یک حاکم ظالم است، مبارزه با طاغوت در رأس برنامه انبیاست. ﴿ارسلنا الی فرعون﴾

پیام‌ها:

۱- پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بر امت خویش گواه است و نظارت کامل دارد. ﴿رسولاً شاهداً

علیکم﴾

۲- پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در دنیا شاهد بر اعمال است. ﴿شاهداً علیکم﴾ و در آخرت ادای

شهادت می‌کند. ﴿جئنا بك علی هؤلاء شهیداً﴾ (۲)

۳- انجام رسالت، همراه با نظارت است. ﴿رسولاً شاهداً﴾

۴- فلسفه بعثت انبیا در همه زمانها یکی است. ﴿ارسلنا الیکم... کما ارسلنا الی فرعون﴾

۵- تاریخ آینه عبرت است، از آن پند بگیرید. ﴿کما ارسلنا الی فرعون فعصی... فاخذناه﴾

۶- در مبارزه با منکرات به سراغ سرچشمه بروید. ﴿ارسلنا الی فرعون﴾

۷- برای وعده و وعیدهایی که به مردم می‌دهید، نمونه عملی ارائه کنید. (خداوند که کافران مرفه را تهدید می‌کند، عاقبت فرعون را یادآوری می‌کند). ﴿ذرنی

والمکذبین اولی النعمه... فعصی فرعون الرسول فاخذناه اخذاً وبيلاً﴾

۸- سرپیچی از فرمان رسول خدا، سبب گرفتاری می‌شود. ﴿فعصی فرعون الرسول

فاخذناه اخذاً وبيلاً﴾

﴿ ۱۷ ﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿ ۱۸ ﴾

السَّمَاءَ مُنْقَطِرًا بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿ ۱۹ ﴾ إِنَّ هَذِهِ تَذْكَرَةٌ فَمَنْ

شَاءَ اتَّخَذَ إِلَيَّ رَبِّهِ سَبِيلًا

پس اگر کفر ورزید، چگونه خود را از (عذاب) روزی که کودکان را پیر می‌کند مصون می‌دارید؟ آسمان به سبب (هول) آن روز می‌شکافت، آری وعده خداوند انجام شدنی است. همانا این آیات مایه تذکر است، پس هرکس می‌خواهد، راهی به سوی پروردگارش برگردد.

نکته‌ها:

□ «وِلدان» جمع «ولید»، به معنای کودکی است که تازه متولد شده و «شِیب» جمع «اشیب»،

به معنای شخص پیر و سفید مو است. آیه ۱۷ را دو گونه می‌توان معنا کرد:

الف. سختی روز قیامت به اندازه‌ای است که کودک تازه متولد شده را پیر می‌کند.

ب. آن روز به اندازه‌ای طولانی است که کودک به پیری می‌رسد.

□ کلمه «هذه» در ﴿انّ هذه تذکرة...﴾ می‌تواند به نافله شب که در اول سوره آمده است اشاره

داشته باشد، همان گونه که در آیه ۲۹ سوره دهر، پس از دستور به سجده و تسبیح طولانی

شبانه می‌فرماید: ﴿إِنَّ هَذِهِ تَذْكَرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ یعنی عبادت در شب راه خداوند است، هرکس می‌خواهد آن را ببیند.

پیام‌ها:

- ۱- در قیامت، راه‌گریزی از دوزخ برای کفار وجود ندارد. ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ﴾
- ۲- صاحبان قدرت در دنیا، گرفتار عذاب سخت الهی شدند و نتوانستند از خود دفاع کنند، چه رسد به عذاب آخرت! ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ﴾
- ۳- غم و اندوه، تلخی‌ها، ناکامی‌ها و سختی‌ها، عامل پیری زودرس و سفیدشدن موی سر و صورت می‌گردد. ﴿يَوْمًا يُجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾
- ۴- خطرات قیامت هم در انسان تأثیر می‌گذارد: ﴿يُجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾، هم در آسمان‌ها. ﴿السَّمَاءُ مَنفُطَةٌ بِهِ﴾
- ۵- انسان، آزاد آفریده شده است. ﴿فَمَنْ شَاءَ...﴾
- ۶- آگاهی یافتن از خطرات قیامت سبب تذکر است. ﴿إِنَّ هَذِهِ تَذْكَرَةٌ﴾
- ۷- ربوبیت خداوند اقتضا می‌کند که راه او را انتخاب کنیم. ﴿اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾

﴿٢٠﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصَوْهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَىٰ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَ مَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

همانا پروردگارت می‌داند که تو و گروهی از کسانی که با تو هستند، نزدیک به دو سوم شب یا نصف آن یا یک سوم آن را به عبادت برمی‌خیزید و خداوند شب و روز را اندازه‌گیری می‌کند. او می‌داند که شما نمی‌توانید به طور دقیق آن را احصا کنید. از این رو شما را بخشید (و حساب دقیق شب را از شما برداشت) پس آنچه میسر است از قرآن بخوانید. خداوند می‌داند که برخی از شما بیمار خواهند شد و گروه دیگری به سفر می‌روند تا از فضل خدا (رزق) جویند و گروه دیگری در راه خدا به جهاد مشغولند (و از تلاوت قرآن باز می‌مانند) پس (اکنون که فرصت دارید) هرچه می‌توانید از قرآن بخوانید و نماز به پا دارید و زکات بدهید و به خداوند وام دهید، وامی نیکو (بدانید که) آنچه برای خود از پیش فرستید، آن را نزد خدا نیکوتر و با پاداشی بزرگتر خواهید یافت و از خداوند طلب آمرزش کنید که همانا خداوند آمرزنده مهربان است.

نکته‌ها:

- این آیه می‌فرماید: با انجام کارهای نیک همچون نماز شب و تلاوت قرآن و رسیدگی به محرومان، مغرور نشوید که باز هم نیاز به استغفار دارید.
- این آیه، جامعیت اسلام را از اشک شبانه تا جهاد روزانه، از رابطه با خدا تا کمک به فقرا، از تلاوت قرآن تا سفرهای تجاری و از انجام کارهای خیر همراه با استغفار نمایان می‌کند.
- در آیات قبل، فرمود: نصف یا ثلث و یا دو ثلث شب را به عبادت برخیزید. این آیه می‌فرماید: چون محاسبه این مقدار کار مشکلی است که از عهده شما بر نمی‌آید، لذا خداوند آن را بر شما بخشید و از این پس، هر مقدار که می‌توانید و برای شما مقدور است به عبادت برخیزید و نماز و قرآن بخوانید. خصوصاً هنگامی که بیمار هستید و یا در سفر به سر می‌برید.
- امام رضا علیه السلام در تفسیر آیه «فاقرؤا ما تیسرمن القرآن» از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که آن حضرت فرمود: تا آنجا که خشوع و صفای دل دارید، قرآن بخوانید.^(۱)

□ در این آیه، سفر به قصد تجارت با سفر به قصد جهاد در کنار هم آمده است، با آنکه اولی امری دنیوی است و دومی امری اخروی. براساس روایات، اگر تاجر در کارش خدا را مراعات کند و از کم فروشی و گران فروشی و احتکار و کلاهبرداری دوری کند، معیشت مردم را تامین کرده و همانند مجاهدی است که در میدان قدم می‌گذارد تا دشمن را از پای درآورده و امنیت جامعه را تضمین کند.^(۱)

□ گرچه تلاوت قرآن، از تکالیف واجب نیست، اما مورد سفارش بسیار است، تا آنجا که در یک آیه، دوبار فرمان آمده و مورد تاکید قرار گرفته است. «فاقرءوا ما تیسر من القرآن... فاقراءوا...»

□ احکام اسلام، هماهنگ با توان و امکانات انسان است و هیچ‌گاه عسر و حرج به دنبال ندارد. چنانکه برای بیمار، تیمم را به جای وضو قرار داده، نماز را در هر حالتی که می‌تواند بخواند، تکلیف کرده، روزه را از او برداشته و به جای آن کفاره قرار داده است. اکنون به برخی آیات که این ویژگی دستورات الهی را بیان می‌دارد، اشاره می‌کنیم:

«علم ان لن تحصوه فتاب علیکم» خداوند دانست که شما توان احصا ندارید، پس بر شما آن را بخشید.

«فاقرءوا ما تیسر من القرآن» به مقدار میسر قرآن بخوانید.

«الآن خفف الله عنکم»^(۲) اکنون به شما تخفیف داد.

«اعدوا لهم ما استطعتم»^(۳) به مقداری که استطاعت دارید، عده و عده جمع کنید.

«لله على الناس حج البيت من استطاع»^(۴) هرکس که توان و استطاعت دارد، باید حج بگذارد.

«لا یكلف الله نفساً الاّ وسعها»^(۵) خداوند هیچ کسی را جز به اندازه توانش، تکلیف نمی‌کند.

«لا یكلف الله نفساً الاّ ما اتاها»^(۶) خداوند هیچ کسی را جز به مقداری که به او عطا کرده،

تکلیف نمی‌کند.

«فن کان منکم مریضاً او علی سفر فعدّة من ایام آخر»^(۱) آن که بیمار است یا در سفر است، در رمضان روزه نگیرد و به زمانی دیگر موکول کند.

«و لم تجدوا ماءً فتیمموا»^(۲) اگر آب نیافتید، تیمم کنید.

«یرید الله بکم الیسر»^(۳) خداوند برای شما آسانی خواسته است.

«لیس علی الاعمی حرج و لا علی المریض»^(۴) بر فرد نابینا و بیمار، تکلیف حضور در میدان جهاد نیست.

پیام‌ها:

۱- علم خداوند به حالات بندگان، بهترین انگیزه برای انجام کارهای نیک است.

«ان ربک یعلم انک تقوم»

۲- یکی از برکات عبادت شبانه آن است که تنها خداوند از آن آگاه است و از هرگونه ریا و تظاهر به دور است. «ان ربک یعلم»

۳- پیامبر طبق دستور خداوند عمل می‌کند. در آیات قبل فرمود: «قم اللیل... نصفه او انقص... او زد...» در این آیه می‌فرماید: «تقوم ادنی من ثلثی اللیل و نصفه و ثلثه»

۴- خداوند در مقدار عبادت شبانه انسان را آزاد گذاشته است تا افراد بیشتری توفیق آن را بیابند و هرکس به مقدار توانایی‌اش از فیض آن بهره‌مند شود.

«ثلثی اللیل و نصفه و ثلثه»

۵- سحر خیزی، سیره گروهی از اصحاب پیامبر بوده است. «طائفة من الذین معک»

۶- اقامه نماز و تلاوت قرآن از بهترین آداب شب‌زنده‌داری است. «تقوم فاقراءوا...»

۷- تکالیف الهی آسان است و انسان را به مشقت نمی‌اندازد. «فاقرءوا ما تیسر»

۳. بقره، ۱۸۵.

۲. نساء، ۴۳.

۱. بقره، ۱۸۴.

۴. فتح، ۱۷.

۳. انفال، ۶۰.

۲. انفال، ۶۶.

۱. تفسیر در المنثور.

- ۸- ارتباط با قرآن و تلاوت آن در هر حال لازم است، حتی در بستر بیماری یا سفر و جهاد. ﴿مرضی - یضربون فی الارض، یقاتلون... فاقروا﴾ (اگر در فراز و نشیبها تلاوت قرآن لازم است، در شرائط عادی به طریق اولی لازم خواهد بود).
- ۹- کسب مال حلال، فضل الهی است. ﴿یبتغون من فضل الله﴾
- ۱۰- امکانات زندگی، لطف و فضل الهی است، هرچند که با تلاش انسان به دست آید. ﴿یضربون فی الارض یبتغون من فضل الله﴾
- ۱۱- ذکر سفرهای تجاری و اقتصادی در کنار سفرهای جهادی و جنگ، نشانه اهمیت تجارت از دیدگاه اسلام است. ﴿آخرون یضربون فی الارض یبتغون من فضل الله و آخرون یقاتلون فی سبیل الله﴾
- ۱۲- شیوه قرض دادن باید نیکو باشد. (با سرعت و خلوص و بی منت پرداخت شود). ﴿قرضاً حسناً﴾
- ۱۳- شب زنده داری، تلاوت قرآن، اقامه نماز، پرداخت زکات و قرض دادن به دیگران نمونه‌ای از کارهای خیر است. ﴿ما تقدموا لانفسکم من خیر...﴾
- ۱۴- پیش از مرگ، کارهای خیر را برای خودتان ذخیره کنید، یا به دست خود و یا از طریق وصیت. ﴿تقدموا﴾
- ۱۵- کارهای خیر ذخیره قیامت است. ﴿و ما تقدموا لانفسکم من خیر تجدوه عند الله﴾
- ۱۶- کارهای خیر نزد خدا محفوظ است و هرگز از بین نمی‌رود. ﴿تجدوه عندالله﴾
- ۱۷- پاداش‌های خداوند از هر نظر چند برابر است. ﴿هو خیراً و اعظم اجراً﴾
- ۱۸- هیچ کس نباید خود را از قصور و تقصیر به دور بداند، زیرا با انجام همه تکالیف، باز هم به استغفار نیاز داریم. ﴿واستغفروا الله﴾
- ۱۹- خداوند، آمرزش اهل استغفار را تضمین کرده است. ﴿واستغفروا الله... غفور﴾
- رحیم﴾
- ۲۰- گذشت خداوند همراه با مهربانی است. ﴿غفور رحیم﴾
- «والحمد لله رب العالمین»

Afghan Canadian
ISLAMIC COMMUNITY

جامعه اسلامی افغان های کانادا